

Marin POP

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA CERCULUI DE STUDII A PARTIDULUI NAȚIONAL ȘI NAȚIONAL ȚĂRĂNESC ÎN PERIOADA 1921-1937*

1. Înființarea Cercului de Studii a Partidului Național Român (decembrie 1921) și activitatea lui până în anul 1926.

În luna decembrie 1921 are loc, la Cluj, un eveniment deosebit în cadrul Partidului Național Român (P.N.R). Se înființează, în mod oficial, Cercul de Studii al partidului. Înființarea lui i-a preocupat mai mult timp pe fruntașii P.N.R. și după lungi și minuțioase discuții s-a ajuns la constituirea lui. Scopul Cercului de Studii era acela de a „*studia științific problemele publice politice, pe care legiuitorul le pune în text de lege*”.

Viața politică din acea perioadă absorbea „*cea mai mare parte de energie și de timp*”, astfel că omul politic nu avea răgazul necesar să studieze problemele societății, înainte de a le preschimba în program politic. De aceea Cercurile de Studii de pe lângă partide aveau tocmai misiunea de a umple acest gol și „*în liniște, pe baza principiilor și faptelor, să elaboreze metodic, materialul care pregătește opera legislativă*”.

Programul adoptat de către partid la Congresul din 24 aprilie 1920 la Alba Iulia indica problemele la modul general. Cercul de Studii avea misiunea de a-l aprofunda și a-i da o documentare teoretică și practică.

Foștii șefi de resorturi, foștii secretari generali, directori ai diferitelor servicii din cadrul Consiliului Dirigent își aduceau aportul lor de competență la bunul mers al activității Cercului de studii.

Se preconiza ca prin înființarea Cercului de Studii, „*în locul demagogiei și deșanțării, vor intra în viața politică, severitatea, metoda, bunul simț și în genere discernământul critic în problemele publice*”, care se resimțeau în mod acut în societatea românească. Se simțea nevoia de „*disciplinare a cugetărei politice*” în acel moment de „*turbulentă democrație, rău înțeleasă*”, când au fost „*răsturnate toate valorile, au fost înlăturate competențele, ca în locul lor să răsară demagogul, șarlatanul vieții publice*”. Așadar, în acel moment de „*dezordine morală*”, se simțea nevoia înființării Cercului de Studii, „*pentru a pune disciplină în cugetare și măsură la vorbă*”. Astfel, Cercul de Studii nu era considerat ca un auxiliar al P.N.R., „*ci o operă de asanare politică, o operă de cultură*”, care, pe viitor, „*va fi în viața politică un îndreptar la cartă*”.

Ședința de constituire a Cercului de Studii al P.N.R. a avut loc pe data de 10 decembrie 1921, în localul redacției ziarului „Patria” din Cluj. Președinte al adunării a fost ales fruntașul politic și renumit profesor universitar, Emil Hațieganu, decanul Facultății de Drept din Cluj. Au fost prezenți intelectuali de marcă, fruntași ai P.N.R., precum Silviu Dragomir, Romul Boilă, Nestor Oprean, Valentin Poruțiu, Victor Deleu, Ion Negruțiu etc. Emil Hațieganu a prezentat salutul președintelui P.N.R., Iuliu Maniu, care își exprima regretul că nu putea participa la acest eveniment important. Conform statutului partidului, președintele P.N.R. era și președintele Cercului de Studii. Se decide de către cei prezenți înființarea Cercului, cu sediul la Cluj. Emil Hațieganu a deschis discuția referitoare la principiile în baza cărora urma să se redacteze regulamentul Cercului de Studii și atribuțiile acestuia. Se decide, în principiu, că cercul va organiza nu numai popularizarea principiilor partidului, „*ci va avea latitudinea de a aduna, a clasifica, a elabora, științificește toate chestiunile programului*”.

* Această comunicare a fost prezentată la Sesiunea Științifică de Comunicări „Țara Bârsei” în anul 2009.

Partidului Național Român, mai bine zis a vieții publice". Urma, apoi, să fie aleasă o comisie care să dezbată regulamentul de funcționare a cercului.

Emil Hațieganu anunță componența secțiilor cercului, după ce, în prealabil, a fost autorizat, în acest sens, de către Victor Onișoru, Victor Deleu, Ioan Pop, director de bancă, Ion Agârbiceanu, Victor Stanciu și Augustin Maior.

În zilele de 17 și 25 decembrie au loc alte două ședințe ale cercului. La cea din urmă a fost aleasă și conducerea secțiilor: I. Secția organizare: președinte, Simion Tămașiu, vicepreședinte, Victor Deleu, notar, Zaharia Boilă; II. Secția constituțională: președinte, Aurel Isac, vicepreședinte, Victor Onișoru, notar, Simion Nemeș; III. Secția economico-financiar: președinte, George Moroianu, vicepreședinte, Petre Poruțiu, notar, Leontin Pușcariu; IV. Secția justițiară: președinte, Emil Hațieganu, vicepreședinte, Nestor Oprean, notar, Aurel Blaga; V. Secția tehnică: președinte, Octavian Felecan, vicepreședinte, Ioan Negruțiu, notar, Augustin Maior; VI. Secția sociologică: președinte, Romul Boilă, vicepreședinte, Traian Pop, notar, Radu Dragnea; VII. Secția sanitară și de ocrotiri: președinte, Iuliu Hațieganu, vicepreședinte, George Bilașcu, notar, Ioan Totoian; VIII. Secția culturală: președinte, Ion Agârbiceanu, vicepreședinte, Onisifor Ghibu, notar, Victor Stanciu; IX. Secția militară: președinte, colonel Tolea, vicepreședinte, maior Al. Nemeș, notar, Victor Onișoru; X. Secția externă: președinte, Alexandru Vaida Voevod, vicepreședinte, Aurel Socol, notar, Sever Dan.

Tot la ultima ședință a fost stabilită și prima conferință ce urma să fie susținută în data de 31 decembrie, la sediul ziarului „Patria”, de către Romul Boilă. Conferința a avut ca titlu „Despre democrație”¹.

Pe data de 21 ianuarie 1922, profesorul universitar Victor Onișoru, fruntaș P.N.R., a susținut la Cercul de Studii conferința „Geneza Statului Român”. La aceste conferințe intrarea era liberă².

O altă conferință este susținută, pe data de 29 ianuarie 1922, în aceeași locație, de către istoricul Ioan Lapedatu. Ea a avut ca și temă „Moștenirea austro-ungară”. Ședința Cercului de Studii a fost prezidată de către președintele P.N.R., Iuliu Maniu, care se găsea la Cluj.

La începutul lunii mai 1922 erau convocați membrii secțiilor de Drept Constituțional și Administrativ pentru o ședință în localul ziarului „Patria” din Cluj. Era continuarea celei desfășurate cu o săptămână înainte, sub președinția lui Alexandru Vaida Voevod, când a fost distribuit materialul de studiat, pe secțiuni, în scopul elaborării unor proiecte de lege³.

Pe data de 13 iunie 1922, în cadrul unei ședințe a Cercului de Studii, I. Lapedatu, deputat P.N.R. a susținut o conferință publică cu tema „Probleme în finanțele și bugetul statului”. Ședința a fost prezidată de Iuliu Maniu. Erau prezenți membrii cercului și fruntașul politic Alexandru Vaida Voevod. Conferențiarul își începe expunerea printr-o privire retrospectivă asupra finanțelor țării în perioada 1916-1921, perioadă în care, susține el, au fost încasate la buget 7 miliarde, 211 milioane lei și s-au cheltuit 15 miliarde, 526 milioane, ajungându-se la un deficit de 8 miliarde, 315 milioane lei. Deficitul a fost acoperit din împrumuturi în valoare de 8 miliarde, 100 milioane lei de pe piața financiară internă, fără a fi luate în considerare împrumuturile luate în scopul unificării monetare. De asemenea, s-au făcut împrumuturi externe de 2 miliarde, 639 milioane. Din împrumuturile externe, 727 milioane au fost folosite pentru revitalizare. Subliniază că primul ministru care încearcă să pună ordine în finanțele statului a fost Nicolae Titulescu, de la care a aflat că la data de 1 aprilie 1921 statul român avea o datorie publică internă de 15 miliarde, 884 milioane și externă de 4 miliarde, 427 milioane. După ce atacă politica financiară a guvernului liberal, trece la problemele legate de lichidare și refacere. Din categoria celor dintâi se ocupă și analizează următoarele: bonurile de

¹ *Patria*, nr. 294, 30 decembrie 1921, p. 1.

² *Idem*, nr. 13, 19 ianuarie 1922, p. 3.

³ *Idem*, nr. 87, 27 aprilie 1922, p. 3.

rechiziție, nerăscumpărate încă la data respectivă, despăgubirile pentru sinistrații de război, cheltuielile pentru reforma agrară și amortizarea datoriei interne. Din categoria problemelor legate de refacere se ocupă de refacerea mijloacelor de transport, industriale, agricole etc. și cheltuielile reclamate în exploatarea bogățiilor naturale. Față de aceste necesități, el arată concepția lui privind mijloacele care s-ar putea utiliza pentru acoperirea lor: excedențele bugetare ordinare, creanțele de la exinamici și asupra străinătății, impozitul pe capital, venituri din exploatarea bogățiilor naturale ale țării și, la nevoie, împrumuturi din valute consolidate. În încheiere, conferențiarul se ocupă de problema schimbului valutei. Făcând o comparație între avantajele unei valute ridicate și dezavantajele ei, concluzionează că pentru un timp de tranziție se impunea stabilizarea valutei țării noastre la un curs cu o creștere lentă. La finalul discursului amplu și foarte bine documentat a frunțului politic a luat cuvântul Iuliu Maniu, președintele Cercului de Studii, care remarcă documentarea științifică, obiectivitatea și importanța politică a problemelor financiare tratate de conferențiar. Iuliu Maniu subliniază că la întrunirile Cercului de Studii nu se făcea politică militantă, ci se discutau, pe baze științifice, principii fundamentale, care trebuia să-i îndrume pe frunții partidului în a găsi soluții practice. Face, apoi, o comparație între politica financiară a P.N.R. și cea practică de P.N.L. El susține că P.N.L. se baza în întocmirea bugetului pe impozitele indirecte, pe care o considera „o procedură învechită și antidemocratică”, deoarece loveau în categoriile sărace. Punctul de vedere al P.N.R. era de a reduce impozitele indirecte „la măsura absolut necesară”. Se deosebeau de liberali, susține el, prin aceea că înțeleg să plătească datoriile care apasă statul atunci când valuta era la un nivel scăzut. Alt „postulat financiar” al P.N.R. era impozitul progresiv, apoi echilibrarea balanței comerciale, intensificarea productivității, ridicarea rentabilității și participarea statului. În finalul discursului său, Iuliu Maniu reiterează rolul și importanța Cercului de Studii al P.N.R.: „Examinarea acestor deosebiri principiare, care ne despart de partidele politice este menirea cercului nostru de studii, care ne-a făcut bune servicii până acum și ne va face desigur și în viitor.”⁴.

În contextul în care începeau discuțiile aprinse legate de adoptarea legii fundamentale a statului român unitar, Comisia constituțională a Cercului de Studii al P.N.R. a fost convocată pentru data de 5 ianuarie 1923. Prin intermediul presei, erau rugați să fie prezenți toți membrii cercului⁵.

Continuă și acțiunea de organizare a cercurilor de studii ale P.N.R. la nivelul județelor. De exemplu, în județul Brașov, cu ocazia lucrărilor Congresului, care au avut loc pe data de 15 mai 1923, a fost ales, pe lângă Comitetul județean de conducere, un Comitet al Cercului de Studii în care au fost aleși următorii frunți politici: Voicu Nițescu, Nicolae Căliman, N. Dobrescu, Petre Debu, prof. Ilie Cristea, farmacistul Cuteanu, protopopul Hădărnău, Tiberiu Brediceanu, Aurel Bănuț, Nicolae Baboie și Radu Gavriș⁶.

2. Activitatea Cercului de Studii a Partidului Național-Țărănesc în perioada 1926-1937.

Un eveniment deosebit în viața politică interbelică din țara noastră are loc în anul 1926, când, pe data de 10 octombrie, se produce, în mod oficial fuziunea Partidului Național cu Partidul Țărănesc.

În cadrul Adunării Generale a Cercului de Studii al P.N.Ț. din data de 3 noiembrie 1926 au fost aprobate noile statute de funcționare. Lucrările ședinței s-au desfășurat sub președinția lui Sabba Ștefănescu. Virgil Madgearu, secretarul general al P.N.Ț., a expus scopul ședinței și a citit statutele de organizare ale cercului, votate anterior.

Scopul Cercului de Studii era, în continuare, acela de a cerceta problemele sociale, economice, culturale, administrative și politice existente în țară. Aceste probleme urmau a fi discutate în cadrul unor conferințe. O altă misiune a cercului era cea de popularizare a ideologiei și programului

⁴ Idem, nr. 125, 14 iunie 1922, p. 3 și nr. 126, 15 iunie 1922, p. 1.

⁵ Idem, nr. 3, 4 ianuarie 1923, p. 3.

⁶ Idem, nr. 97, 27 aprilie 1923, p. 3.

partidului, prin editarea de reviste și broșuri de propagandă. De asemenea, să organizeze conferințe pe diferite probleme în orașele din țară.

Membri ai Cercului de Studii puteau deveni toți membrii înscriși în P.N.Ț., „*cari prin cultura și experiența lor corespund scopului*”⁷. Înscrierea se făcea prin aprobarea Comitetului de conducere, pe baza unei cereri scrise și la recomandarea a doi membri ai cercului.

S-a trecut, apoi, la repartizarea celor prezenți în cele 9 secțiuni ale Cercului de Studii. Conform noilor statute, în cadrul Cercului de Studii existau următoarele secțiuni: 1) Politică, constituțională și administrativă; 2) Juridică; 3) Economico-financiară; 4) Agrară; 5) Transporturi, comunicații și lucrări publice; 6) Politică socială; 7) Instrucția publică (învățământ), culte și arte; 8) Politică externă; 9) Apărare națională. Secțiunile puteau fi subîmpărțite, cu voturile a două treimi din membrii comitetului de conducere. Fiecare secțiune își alegea din rândul membrilor săi un delegat în comitetul de conducere al cercului și un secretar al secțiunii. După înscrierea în Cercul de Studii, orice membru putea activa, la alegere, în cel mult trei secțiuni. Toți membrii urmau să plătească o cotizație lunar în valoare de 20 lei.

A fost ales un Comitet de direcție al Cercului de Studii, format din 10 fruntași politici marcanți ai P.N.Ț., și anume: Nicolae Lupu, Ion Mihalache, Grigore Iunian, prof. N. Costăchescu, Virgil Madgearu, Mihai Popovici, Aurel Dobrescu, G.G. Mironescu, Em. Antonescu și Sabba Ștefănescu. Conducerea executivă a Cercului de Studii urma să fie asigurată de un comitet compus din 9 delegați ai secțiilor și 12 aleși de adunarea generală, pe timp de un an. Comitetul alegea dintre membrii săi un președinte, un secretar și un casier. Atribuțiile sale erau acelea de a organiza și coordona activitatea, împărțind lucrările între secțiuni și de a da însărcinări de studii „*oricărora persoane competente*”, de a stabili în fiecare an programul lucrărilor și conferințelor, de a conduce toate publicațiile editate de către cerc, în special se preconiza editarea unei Reviste a Cercului de Studii, și de a organiza biblioteca. Comitetul răspundea în fața conducerii partidului față de îndeplinirea însărcinărilor de studii primite.

Conform statutului, secretarul general al P.N.Ț., în speță Virgil Madgearu, avea îndatorirea să se îngrijească de constituirea, organizarea și buna funcționare a Cercului de Studii, care își avea sediul central în București⁸.

Prin ziarul „România”, oficiul P.N.Ț., urma să se facă toate convocările comitetului secțiunilor și toate informațiile referitoare la activitatea cercului. Ziarul urma să înființeze o rubrică oficială în care să fie publicată activitatea cercului⁹.

După încheierea operațiunilor tehnice de constituire a Cercului de Studii a luat cuvântul președintele P.N.Ț., Iuliu Maniu, care stăruie asupra ideologiei P.N.Ț. În discursul său subliniază rolul și importanța „*capitală*” a Cercului de Studii „*pentru pregătirea în vederea guvernării și pentru buna conducere efectivă a treburilor publice*”. Le indică să țină „*strâns legătura dintre ideologia partidului și marile masse*”. În opinia sa, Cercul de Studii era dator să popularizeze ideologia P.N.Ț., care era „*rezultatul realităților*”¹⁰.

Au urmat, de-a lungul anilor, încercări de reconstituire a cercurilor de studii la nivel provincial și la cel județean, conform noii ideologii național-țărăniște. A fost un proces de lungă durată, care s-a desfășurat de-a lungul întregii perioade interbelice.

Pe data de 21 ianuarie 1932, în cadrul ședinței extraordinare a Comitetului județean al P.N.Ț. Maramureș a fost inaugurat Cercul de Studii al partidului în acest județ. S-a hotărât ca la fiecare

⁷ Arhivele Naționale-Direcția Județeană Cluj, *fond Partidul Național Țărănesc*, dos. 8, f. 1, *Patria*, nr. 243, 6 noiembrie 1926, p. 1.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, f. 2.

¹⁰ *Patria*, nr. 243, 6 noiembrie 1926, p. 1; *Doctrina țărănișă în România. Antologie de texte*, 1994, pp. 122-126.

ședință să se organizeze un program de conferințe. În cadrul lor urmau să fie abordate o serie de probleme care interesau partidul. La ședința inaugurală, amintită mai sus, o serie de frunțași politici maramureșeni au susținut conferințe, care au abordat tema învățământului, cultelor, administrație locală, exploatarea forestieră, șomajul și asigurările sociale, problema agrară în județul Maramureș și probleme de politică externă¹¹.

Un alt județ în care se înființează Cercul de Studii este Bihorul. La sfârșitul lunii septembrie s-a întrunit, în acest scop, Comitetul județean al P.N.Ț. Președinte al Cercului de Studii a fost ales Gheorghe Crișan, fost ministru și președinte al organizației județene a P.N.Ț. Vicepreședinte a fost ales Teodor Roxin, iar secretar general, Romul Pop. S-a hotărât, apoi, înființarea următoarelor secțiuni: 1) secțiunea administrativă – președinte Petre Popovici, prefectul județului, iar secretar a fost ales Grigore Popescu-Ceica; 2) secția învățământ cu profesorul Ionel Teiușan, președinte și revizorul școlar Constantin Munteanu, secretar; 3) secția propagandă: președinte – Teodor Roxin, deputat și ziaristul Augustin Barna, secretar; 4) secția culturală: președinte Ștefan Mărcuș, avocat, secretar – Eugen Ciorte, profesor; 5) secția presă și educație: președinte – Augustin Barna; 6) secția financiară: președinte – Romul Pop, deputat, secretar – Ștefan Sabău, avocat; 7) secția agricultură și corespondență: președinte – Teodor Popa, deputat, secretar – Iacob Niste, mare proprietar; 8) secția industrie și comerț: președinte – Aurel Suciuc, comerciant, secretar – Martin Simionescu, industriaș; 9) secția sănătate și ocrotiri sociale: președinte – Ion Matei, senator; 10) secția judiciară: președinte – Iosif Iacob, deputat, secretar – Virgil Cioclan, avocat; 11) secția cultelor: președinte – Gheorghe Maior, protopop, secretar – Ion Bonațiu, preot.

Comitetul Executiv al Cercului de Studii era format din președinții secțiilor. Secțiunile urmau a fi completate cu membri din organizația județeană de partid¹².

În anul 1933, Ion Mihalache era ales în funcția de președinte al P.N.Ț., ceea ce a dus la o întărire a grupării țărăniște din partid. Preocuparea principală a noului președinte a fost aceea a adoptării unui nou program și statut, precum și întărirea organizatorică și politică a partidului. În acest sens, la data de 8 februarie 1934 se reconstituie Cercul de Studii al partidului. În fruntea lui a fost ales cunoscutul filozof C. Rădulescu-Motru, iar în funcția de secretar a fost ales profesorul de sociologie, Petre Andrei. În cadrul ședințelor Cercului de Studii au fost dezbătute principalele probleme economice, sociale, politice și culturale ale societății românești, care vor sta la baza noului program al P.N.Ț., adoptat în anul 1935.

În cadrul acestor ședințe au fost prezentate următoarele rapoarte: Perspectivele țărănismului în fața noilor curente sociale (autor Mihai Ralea); Problema constituțională (Eugen Crăciun); Raport asupra reformei administrative (Armand Călinescu); Raport asupra sănătății publice (dr. D. Mezincescu); Propuneri referitoare la justiție (V. Rădulescu-Mehedinți); Problema apărării naționale (general Gheorghe Rujinski); Instrucția publică (Petre Andrei); Organizarea culturală (Dimitrie Gusti); Cultele (Dimitrie Rădulescu); Producția agricolă și regimul agrar țărănesc (Mihail Ghelmegeanu); Raport general asupra problemelor ridicate de existența și dezvoltarea industriei în România (Ernest Ene); Politica cooperatistă (Ion Răducanu); Comunicații și lucrări publice (inginer Stan Vidrighin); Muncă și ocrotiri sociale (D.R. Ioanițescu); Politica monetară (Virgil Madgearu);

¹¹ *Patria*, nr. 18, 27 ianuarie 1932, p. 7; S-au susținut următoarele conferințe: 1) „Situția administrării generale județene”, conferențiar Vasile Ilea; 2) „Situția cultelor” – protopopul Mihail Hotea; 3) „Învățământul secundar din Maramureș” – profesor Corneliu Sănjoan; 4) „Învățământul primar din Maramureș – Ioan Bârzu, fost revizor școlar; 5) „Exploatarea forestieră maramureșene” – inginer Artemiu Coman; 6) „Situția agricolă generală și conversiunea datoriilor agricole” – Alexandru Anderco Cuza; 7) „Îmbunătățiri agricole” – Mihail Rednic; 8) „Politica hitleristă” – preot Andrei Berinde; „Șomajul și asigurările generale” – Ioan Chiș; 10) „Despre presă și propagandă” – Petre Lenghel Izanu.

¹² *Idem*, nr. 215, 3 octombrie 1933, p. 3.

Politica bancară (Ion Răducanu); Politica financiară (Virgil Madgearu); Raport de politică externă (Grigore Gafencu)¹³.

Una dintre ședințele importante ale Cercului de Studii a fost cea în care reputatul profesor universitar Ion Răducanu a prezentat Comisiei de întocmire a programului P.N.Ț. raportul cu tema „Politica cooperatistă”. Printre alții, a luat cuvântul și fruntașul politic ardelean Ghiță Pop, care subliniază că cea mai importantă era educația și orientarea ei spre practică. Susține că era necesară înființarea școlilor practice în fiecare județ: „*Avem cooperație – spune el – dar n-avem cooperatori*”¹⁴.

Pe data de 3 ianuarie 1936, în prezența unui însemnat număr de membri, secția ardeleană a Cercului de Studii a P.N.Ț. a ținut la Cluj o ședință importantă, sub conducerea profesorului universitar Vladimir Ghidionescu. Prin această ședință s-a dorit inaugurarea unei prodigioase activități a cercului. A fost ales următorul comitet de conducere al Cercului provincial de Studii din Ardeal și Banat: Vladimir Ghidionescu, Gheorghe Popovici, Octavian Prie, Augustin Maior, Mihail Kernbach, Traian Pop, Petre Poruțiu, Alexandru Borza, Mihail Zolog, Victor Deleu, Victor Jinga, Cornel Bianu, Gheorghe Dragoș, Petre Vlad, Traian Gherman, Florian Popovici, Andrei Buzdug, Simion Nemeș, Ion Dimoftache, Valentin Poruțiu, Ion F. Negruțiu, Aurel Buteanu, Liviu Pop, Liviu Dan, Simion Tămaș, Alexandru Aciu, Victoria Liteanu, Livia Deciu, preotul Virgil Pop.

Organizațiile județene din Ardeal și Banat erau îndreptățite să-și delege câte un reprezentant în Comitetul Cercului de Studii. Până la acea dată erau delegați următorii frunțași ai P.N.Ț.: Eugen Hulea (Alba); Ilarie Debu (Ciuc); Vasile Ilea (Maramureș); Ion Bozdog (Mureș); Victor Motogna (Someș); Ioan Teculescu (Brașov); Ion Coza (Sălaj).

După efectuarea alegerilor a luat cuvântul prof. V. Ghidionescu, care a arătat rolul președintelui cercului, propunându-l în această funcție pe Mihai Popovici, președintele organizațiilor P.N.Ț. din Ardeal și Banat. Vicepreședinți au fost aleși V. Ghidionescu și Al. Borza, iar secretar general Gh. Dragoș. În realitate, funcția de președinte executiv a fost îndeplinită de către V. Ghidionescu, M. Popovici având mai mult o funcție onorifică.

Au fost aleși, apoi, președinții pe grupe sau secțiuni: la secțiunea politică administrativă și de propagandă a fost ales președinte prof. univ. Valer Moldovan; la secțiunea culturii poporului, învățământului și cultelor, prof. univ. Octavian Prie; prof. univ. Victor Jinga, la secțiunea economico-financiară; Mihail Kernbach, la secțiunea sanitară și de igienă socială; Adonis Popov, la secțiunea juridică și socială; Victoria Liteanu, bibliotecară, iar Adrian Iacob casier.

Luând, din nou, cuvântul, V. Ghidionescu arată necesitatea Cercului de Studii, afirmând, printre altele, că politica este și o „*profesiune de credință*”. În cadrul Cercului de Studii, spune el, puteau fi aprofundate și soluționate diferite probleme ale societății românești. S-a luat hotărârea ca în cadrul conferințelor Cercului de Studii să se discute doar probleme legate de necesitățile Ardealului, deoarece „*regionalismul e o realitate*”, spune el. „*Trebuie să ne cunoaștem unii pe alții, căci din necunoaștere pot să răsară bunăoară legi de-a dreptul ridicole*”, dând exemplul desființării școlilor civile din Ardeal. Toate aceste studii și conferințe aveau ca scop înființarea statului național-democratic. Astfel, spune el, în momentul când P.N.Ț. urma să ajungă la putere „*trebuie să fie mai tare decât oricând*”.

A luat cuvântul, apoi, prof. univ. Valer Moldovan, care spune că în politica noastră factorul sufletesc și moral trebuie să primeze. Octavian Prie vorbește despre necesitatea unei îmbogățiri a programului P.N.Ț. și de faptul că regionalismul exista, el trebuind a fi mărturisit pe față. Livia Deciu vorbește despre mortalitatea infantilă, care constituia o problemă importantă a societății românești din acea perioadă. Al. Aciu amintește faptul că urmau alegerile generale parlamentare, la sfârșitul

¹³ *Dreptatea* (București), nr. 1919, 10 februarie 1934.

¹⁴ Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), *fond Documentar*, dos. 10.937, f. 31-39.

mandatului guvernului liberal și că în campania electorală „armata” P.N.Ț. trebuia să fie disciplinată. În acest sens, spune el, Cercul de Studii ar trebui să pună accent pe propagandă. Să editeze o broșură în care să fie explicată mai bine legea electorală și broșuri în care să fie publicat programul partidului.

În încheierea ședinței, vicepreședintele Cercului de Studii, Al. Borza a anunțat o conferință cu tema „Pregătirea învățătorilor de la școlile primare”¹⁵.

Prima conferință a Cercului de Studii a fost susținută de către prof. univ. Valer Moldovan și a avut ca temă „Doctrina statului național-democrat”. În cadrul acestei conferințe, autorul subliniază că doctrina statului țărănesc întrunea toate criteriile unui stat național și concepția națională stătea la baza noului program al partidului adoptat în anul 1935. Dacă statul fascist era „*exclusiv devotat corporațiilor*”, iar statul comunist „*subordonat clasei proletare*”, statul țărănesc, spune el nu însemna „*tirania ori dictatura țărănimii*”. Țărănimea avea doar primatul, datorită faptului că reprezenta aproape 80% din populația țării și, totodată, principalul factor de producție.

Interesant este faptul că V. Moldovan insistă mai mult pe componenta democratică a statului național și nu pe cea a statului țărănesc, introducând sintagma de stat național-democrat. Pentru a întări această sintagmă preia un citat din programul partidului, referitor la „*ideia democratică*”, care, se spunea în program, „*este fără îndoială superioară multor forme de conducere a Societăților omenești. Cu toate crizele ei trecătoare, ea pare eternă*”¹⁶. Principiile ideologice ale democrației, spune V. Moldovan, sunt identitatea și egalitatea, la care unii mai adaugă un alt treilea, cel reprezentativ. El susține, în acest sens, referendumul popular, „*adecă intervenția directă a poporului în legislațiune*”. Aplicarea în practică a acestui sistem reprezentativ, adică al democrației indirecte, spune el, „*este însă condiționată de organizarea și funcționarea lui în așa fel, ca el să dea o oglindă cât mai fidelă a curentelor de opinie populare*”. Dă exemplul primei electorale, pe care o consideră o restrângere a dreptului de vot. Salută faptul că în noul program al P.N.Ț. s-a luat hotărârea suprimării acestei prime electorale. Vorbește, apoi, despre conflictul existent în cadrul puterii executive, dintre rege și cabinet. Acest lucru nu era posibil în Anglia, spune el, unde se stipulează că decizia finală aparține cabinetului și nu regelui, deoarece el răspundea în fața Parlamentului și nu Coroana¹⁷.

Pe data de 15 ianuarie 1936 are loc, la Cluj, o nouă ședință a comitetului Cercului de Studii. Ea a fost prezidată de către V. Ghidionescu. Au fost discutate probleme legate de programul conferințelor săptămânale ale cercului, stabilindu-se un calendar al acestora, pe secțiuni. V. Ghidionescu subliniază faptul că scopul urmărit prin organizarea acestor conferințe era „*studierea diferitelor probleme pe temeuri intelectuale. Ca să putem lămurii pe alții e necesar înainte de toate să ne lămurim pe noi înșine. Prin discuțiile de care conferințele vor fi însoțite, vom da conținut programului P.N.Ț.*”. Încheie, spunând că ar fi de dorit ca astfel de cercuri de studii să se organizeze și în alte părți ale țării¹⁸.

Tot în luna ianuarie 1936 se inaugurează și la Sibiu Cercul de Studii al P.N.Ț. La acest eveniment participă câteva sute de aderenți și un număr mare de femei, care își exprimă dorința înființării unei secții feminine a P.N.Ț. și la Sibiu.

Ședința inaugurală a fost deschisă de Ieronim Stoichiția, președintele organizației județene a P.N.Ț. din Sibiu. A fost citită, apoi, lista membrilor Cercului de Studii, după care a urmat o interesantă și bine documentată conferință, susținută de I. Cosma, prim medic județean, cu tema „Natalitatea și mortalitatea”.

¹⁵ *Patria*, nr. 4, 5 ianuarie 1936, p. 1.

¹⁶ *Idem*, nr. 13, 17 ianuarie 1936, pp. 1-2.

¹⁷ *Idem*, nr. 14, 18 ianuarie 1936, pp. 1-3.

¹⁸ *Idem*, nr. 13, 17 ianuarie 1936, p. 4.

Conferențiarul subliniază că „*vigoarea unui popor se judecă după natalitate*”. Spune că la 1.000 de locuitori existau 38 de nașteri. O scădere vertiginoasă a natalității se constata în Banat, față de Vechiul Regat unde era pe un trend ascendent. Totuși, spune el, față de alte state din Europa, România stătea bine în privința natalității. Din păcate, eram, însă, pe primul loc în privința mortalității, având 20 de morți la 1.000 de locuitori, față de 9 locuitori cât avea, de exemplu Suedia. Cel mai mare grad al mortalității, din nefericire, era înregistrat la copii. Din 1.000 de copii nou născuți, în primii ani de viață decedau 175. Conferențiarul face o interesantă estimare a populației României. Astfel, el spune că după unele calcule statistice făcute în acea vreme se estima că România va avea în anul 2000 o populație de 40 de milioane locuitori. Vorbește, apoi, despre lipsa acută de medici. La sate exista un medic la 12.000 de locuitori, iar la oraș la 400. Durata medie de viață era în România de doar 36 de ani, pe când, spune el, în Noua Zeelandă era de 62 de ani. Ca și soluții el cerea să se înmulțească circumscripțiile sanitare în așa fel încât un medic să nu aibă mai mult de 4 comune, introducerea plasei sanitare, înființarea centrelor pentru combaterea mortalității infantile, consultații gratuite, azile pentru bătrâni, institute de puericultură. La finalul acestei impresionante conferințe, medicul I. Cosma a fost îndelung aplaudat de către asistență¹⁹.

În data de 4 februarie 1936 are loc, la Cluj, o altă conferință a Cercului de Studii, de această dată al tineretului P.N.Ț. La Clubul partidului, tânărul fruntaș P.N.Ț., Iuliu Gheție a vorbit despre necesitatea întocmirii monografiilor satești.

Printre cei prezenți îi remarcăm pe prof. univ. Victor Jinga, secretarul general al tineretului P.N.Ț. din Transilvania și Banat, Gh. Dragoș, ing. I. Dimoftache, Petre Ogneanovici, Bucur Șchiopu, Adrian Mihalca, Virgil Mihalca etc.

Conferențiarul susține că pentru a întocmi monografia unei unități teritoriale trebuie să studiezi cadrele care sunt generatoare ale fenomenelor sociale: cadrul natural și cadrul social. În ceea ce privește monografia unui sat, el este de părere că trebuie să se țină cont de geografia locului, de geologie, istorie, cultură, economie, politică sanitară, religie etc. Arată, în același timp, problemele satului românesc și soluțiile P.N.Ț. de a crea un sat nou²⁰.

În data de 5 februarie, tot la sediul P.N.Ț. din Cluj, în cadrul Cercului de Studii, prof. univ. Victor Jinga a susținut conferința „Economicul în doctrina național-țărănistă”. Printre prezențele feminine se remarcă Victoria Liteanu, Livia Deciu, Cornelia Veltan, Constanța Buteanu, Citta Jinga, Nuși Pop, Valeria Vlad și Marioara Iacob.

După deschiderea ședinței s-au continuat discuțiile referitoare la conferința pe care Al. Borza o susținuse cu o săptămână înainte și care a avut ca temă „Pregătirea învățătorilor de la școlile primare”. Dr. Zolog arată importanța educației igienice în școlile normale și necesitatea creșterii numărului de învățători. Victor Motogna cere un învățământ activ și o bună retribuție a învățătorilor. Un învățământ confesional nu mai era posibil, dar era de dorit o bună legătură între biserică și școală. Octavian Prie era de părere că s-ar putea reveni la sistemul alegerii învățătorilor de către locuitorii comunelor respective. Traian Gherman, profesor și el, cere un învățământ adaptat realității, iar Liviu Pop era de părere că în învățământul primar nu puteau fi admiși oameni bolnavi, prin urmare absolvenții Școlilor Normale să obțină și o diplomă de sănătate. V. Ghidionescu, președintele Cercului de Studii, stăruia asupra reînființării școlilor civile și asupra necesității unei reforme radicale în învățământul primar. Discuția a încheiat-o Al. Borza, care susținuse conferința aflată în dezbateri, recapitulând concluziile conferinței sale.

A urmat, apoi, conferința prof. Victor Jinga. El a încercat să demonstreze celor prezenți, înainte de toate, că agricultura crează viața pe care o întâlnim în natură: „*Industria produce bunuri utile, iar*

¹⁹ Idem, nr. 23, 30 ianuarie 1936, p. 3.

²⁰ Idem, nr. 29, 6 februarie 1936, p. 3.

agricultura bunuri absolut necesare”, spune el. Industria e așadar o îndeletnicire, iar agricultura mod de viață. Combate teoriile conform cărora țărăniștii urăsc orașul, subliniind că în programul P.N.Ț. erau prevăzute norme atât pentru sate, cât și pentru orașe. Dar la noi, spune el, tocmai școlile agricole, care în concepția lui trebuiau să predomină, erau mai puține decât cele industriale. Combate, apoi, liberalismul economic. Expunerea lui Victor Jinga a fost răsplătită cu aplauze furtunoase.

A luat, apoi, cuvântul Al. Aciu, care susține că țara se găsea în plină criză agrară și din această cauză țăranul era nemulțumit. O. Prie vorbește despre disproporția dintre produsele industriale și cele agricole, stăruind asupra necesității intervenției statului în valorificarea produselor. Adonis Popov își exprimă unele nedumeriri în legătură cu colectivizarea proprietăților agricole și-l întrebă pe conferențiar dacă se va face colectivizare și în industrie, dacă principiile enunțate de conferențiar se vor aplica numai agriculturii, dacă nu, cum se va înlocui democrația individualistă cu cea de grup, care domina marea industrie. V. Jinga îi răspunde că organizarea pe grupuri nu se va face în spiritul capitalist, ci cooperatist. Că viitorul stat țărănesc va corecta greșelile de până atunci, referitoare la conducerea trusturilor și a industriei, în general²¹.

Dezbaterile privind conferința susținută de către V. Jinga continuă la următoarea ședință, care a avut loc pe data de 12 februarie, desfășurată sub conducerea lui V. Ghidionescu. V. Jinga face un rezumat al expunerii sale, anunțând că a primit, din județele Mureș și Năsăud, răspunsuri la chestionarele sale în legătură cu tema expusă. După părerea membrilor cercului o necesitate urgentă a agriculturii românești era aceea de a reînființa creditul rural, crearea industriei naționale, înființarea cooperativelor de valorificare a produselor agricole, cu filiale în toate satele, a cooperativelor de credit etc. Organizația P.N.Ț. din Mureș considera cooperarea drept un mijloc de refacere economică, dar cu condiția descentralizării. Cooperativele să țină seama de nevoile locale, acordându-li-se exclusivitatea dreptului de a cumpăra moșii. A luat cuvântul V. Moldovan, care arată că P.N.Ț. nu era un partid de clasă și prin urmare cooperativizarea trebuia să rezulte din asocierea de bunăvoie a țăranilor și nu printr-un act legislativ sau guvernamental. El susține că prin educație, țăranii se vor convinge de utilitatea cooperatiei. I. Vlad combate migrația țăranilor spre orașe, fiind de părere că țăranimea ar trebui să fie legată de locul în care s-a născut. În Ardeal, spune el, experiența înființării de cooperative era dezastruoasă și era necesară, înainte de toate, o regenerare a moravurilor. În privința fărâmițării proprietăților agrare, el spune că acest lucru ar putea fi împiedicat și pe cale legislativă. Al. Aciu intervine și cere o administrație cinstită și reînvierea creditului agricol, după care citește câteva păreri ale economistului Chirițescu-Arva, legate de cooperativizarea agriculturii. O. Prie susține ideea unui învățământ primar strâns legat de cel agricol și comercial. El susține că doctrinele nu sunt de nici un folos dacă nu se găsesc mijloace pentru buna valorificare a produselor țăranului. Și prof. Iacob se declară adept al cooperativizării, dar fără restrângerea libertăților individuale ale țăranului. Propune înființarea unor cursuri agricole pentru țărani sau înființarea unei școli inferioare de agricultură, dând exemplul celei săsești înființate la Mediaș²².

Și în județul Sibiu continuă seria de conferințe ale Cercului de Studii. O astfel de conferință a fost prezidată de generalul Ioan Boeriu, președinte de onoare al organizației județene P.N.Ț. din Sibiu. El face o analiză a situației politice interne din țară, după care urmează conferința protopopului Ioan Isaicu, care abordează problema regenerării morale, a „*sănătății sufletești care trebuie să stăpânească mintea și inima generației de azi*”, după cum susține conferențiarul²³.

Pe data de 4 martie 1936, la Clubul P.N.Ț. din Cluj, în cadrul Cercului de Studii, președintele cercului, Vladimir Ghidionescu susține conferința „Pregătirea și recrutarea profesorilor secundari”. El susține că universitățile aveau obligația de a pregăti profesorii, atât din punct de vedere teoretic,

²¹ Idem, nr. 30, 7 februarie 1936, p. 2.

²² Idem, nr. 36, 14 februarie 1936, p. 2.

²³ Idem, nr. 37, 15 februarie 1936, p. 3.

cât și din punct de vedere practic. Face o comparație cu universitățile din Anglia și S.U.A., care se bucură de autonomie completă, pe când la noi învățământul era susținut material de către stat. Își pune întrebarea ce atribuțiuni reveneau statului și ce atribuțiuni reveneau universității. Vorbește, apoi, despre înființarea Școlilor Normale Superioare din Franța și repercursiunile acestei organizări la noi, în timpul lui Spiru Haret sau Al. Odobescu. La noi, spune el, „nici pe departe nu s-a putut apropia de strălucirea celei din Franța, care a dat atâtia savanți”. În schimb, la noi s-a ajuns la concluzia că Școlile Normale Superioare „fac prea multă teorie și savantlâc”. Ca urmare au fost înființate Seminariile Pedagogice, ca școală de aplicație pe lângă Universitate, sistem de proveniență germană, spune el, care însă a neglijat educația individului, iar legiuitorul „a refuzat să se mai preocupe de bunăstare materială a acestor focare de pregătire a viitorilor profesori”. Relevă cazul de la București unde statul nu a pus la dispoziție nici măcar localul, ajungându-se, la un moment dat, la evacuarea Seminarului Pedagogic.

Conferențiarul face, apoi, un bilanț al legislației inițiate de miniștri Simion Mehedinți, P.P. Negulescu, C. Angelescu, I. Petrovici, N. Costăchescu și Dimitrie Gusti. Cu toate că bunele intenții ale acestora nu au lipsit, spun el, „practic nu s-a realizat aproape nimic”. Amintește, apoi de „faimoasa lege” a lui N. Iorga din vremea pe când acesta conducea guvernul, lege prin care Seminariile Pedagogice au fost „cu desăvârșire abandonate”.

În încheierea conferinței sale, V. Ghidionescu a relevat o serie de anomalii în ceea ce privește recrutarea profesorilor secundari. El propune înființarea unor centre regionale pentru a se înceta cu sistemul de concentrare a candidaților într-un singur loc. Acest lucru, spune el, „ar servi admirabil la o temeinică recrutare a viitorilor profesori secundari”. Conferențiarul spune că situația nu mai putea trece și că această problemă ar trebui să constituie una din primele pe care P.N.Ț. trebuia să le rezolve odată ajuns la guvernare. În încheiere a dat citire unui chestionar legat de tema expusă²⁴.

În ședința Cercului de Studii de la Cluj, din data de 11 martie 1936, se continuă discuția referitoare la conferința susținută de V. Ghidionescu.

În cadrul asistenței se remarcă prezența lui Victor Deleu, prof. Kernbach, Augustin Maior, Al. Aciu, Victor Jinga, Victoria Liteanu, Valer Moldovan, Traian Gherman, Sabin Maier, prof. Petre Ogneanivici etc.

Ședința a fost deschisă de președintele Cercului de Studii, V. Ghidionescu, care dă citire răspunsurilor profesorului la chestionarul său, legat de tema expusă, a profesorilor Hulea, director al liceului din Alba Iulia și prof. Lupu, delegat județean la Cercul de Studii provincial.

În continuare el afirmă că pregătirea profesorilor era dezorganizată, fiindcă nu exista nicio lege a seminariilor pedagogice, care, spune el „sunt lăsate la cheremul unui regulament cu lacune”. Spune că școlile normale avuseseră până în acel moment internat, aveau cămin, „unde puteam să avem îngrijire, – nu ca acum, când vin licențiații ca între – două trenuri – să facă practica prescrisă în seminarul pedagogic”. Amintește, apoi, de proiectul fostului ministru țărănist al Instrucțiunii Publice, Nicolae Costăchescu, care cerea absolvenților două licențe: una universală și una de stat. De asemenea, că ar trebui un curs de dicție, mai ales într-un centru minoritar, fiindcă, spune el, profesorii de limba română, în special, trebuie să vorbească „o limbă frumoasă, curată și perfect românească”. Din păcate lipsea, în concepția lui, educația morală a tinerilor, „fiindcă de la război încoace nu s-a făcut nimic în această direcție”.

A luat, apoi, cuvântul profesoara Victoria Liteanu, care afirmă că în timpul funcționării sale ca inspector școlar a observat la profesoare o „lipsă de cultură sufletească și nu lipsa de știință”. Școala românească, spune ea, „trebuie să renască prin profesorii de suflet, culți și educatori”. M. Zolog subliniază și el că „nu cunoștințele fac pe om ci pregătirea și modelarea lui sufletească”. Profesorii

²⁴ Idem, nr. 54, 6 martie 1936, p. 3.

secundari, spune el, ar trebui să aibă cultură și o temeinică pregătire asupra igienei. Mai adaugă faptul că la Universitatea din Cluj, cursurile de igienă nu s-au putut ține din lipsă de auditoriu. Și Gh. Popovici susține că lipsește igiena copilului, că sunt reguli igienice care trebuiesc cunoscute de toți profesorii. Igiena era o problemă neglijată, în special la școlile de fete.

În altă ordine de idei, Victor Jinga afirmă că în noul stat țărănesc preconizat va trebui și o școală nouă, dând exemplul unor țări vestice unde învățământul a fost complet reformat. În Danemarca, de exemplu, se dădea o educație specială tineretului de la sate. Noul stat țărănesc preconizat, spune el, va trebui să reorganizeze în mod radical problema învățământului²⁵.

Următoarea ședință a Cercului Provincial de Studii din Cluj a avut loc pe data de 18 martie 1936. Profesoara Victoria Liteanu, președinta secției feminine a P.N.Ț. din Cluj a susținut o conferință despre drepturile femeii și democrația.

Din numeroasa asistență remarcăm prezența următorilor: Aurel Socol, președintele organizației județene a P.N.Ț. din Cluj, Valer Moldovan, Al. Aciu, Elena Aciu, colonel Aurel Stoica, Victor Jinga, Citta Jinga, Olivia Deleu, Lucreția Opreanu etc.

Cuvântul de deschidere l-a rostit Valer Moldovan, vicepreședinte al P.N.Ț., după care a luat cuvântul Victoria Liteanu, „*desvoltând o interesantă și documentată conferință*”. Au urmat discuții în contradictoriu, la care au participat mai mulți membri ai cercului²⁶.

Cercul de Studii al tineretului din P.N.Ț. își continuă și el activitatea. Astfel, în ședința din 20 martie 1936, a conferențiat Augustin Tătaru, despre „*Criza capitalismului*”²⁷.

De asemenea, și Cercul de Studii al P.N.Ț. din Sibiu s-a întrunit pe data de 22 martie la Clubul partidului, la „*obișnuita ședință*”. A conferențiat Ioan Popa, secretarul general al organizației județene, despre „*Problemele muncitorești în cadrele organizației de stat*”.

La ședință au asistat numeroși membri ai partidului și ea a fost deschisă de către Ieronim Stoichiția, președintele organizației județene, care a vorbit despre situația politică internă a țării și menirea P.N.Ț., care dorea înființarea statului țărănesc.

Conferențiarul I. Popa susține că P.N.Ț., care, în opinia lui deținea încrederea muncitorimii de la țară, era călăuzit de principiul că o bună prosperitate a țării se putea realiza numai printr-o „*loială, cinstită și înțeleaptă conlucrare a capitalului cu munca*”.

În finalul ședinței s-a luat hotărârea înființării și la Sibiu a unei filiale feminine a P.N.Ț. și a unui cerc de studiu feminin²⁸.

Pe data de 8 mai, are loc, la Cluj, o nouă ședință a Cercului de Studii. Ion Georgescu a susținut conferința „*Școala primară în statul național-țărănesc*”. Conferențiarul afirmă că școala primară trebuie concepută pe alte baze de organizare. În acest sens, era nevoie de o reformă radicală și, totodată, o pregătire specială a învățătorilor. Justificarea acestei reforme preconizate de către P.N.Ț., „*e foarte simplă*”, spune conferențiarul, „*suntem un popor de țărani și o țară de la sate, dacă poporul îl formează țărani în majoritate sdrobitoare, școala și culturalizarea să se îndrepte spre ei; iar dacă suntem o țară de la sate, gospodăria statului să fie consacrată satului*”. Acuză că școala din acea perioadă era una a teoretizării, că nu pregătea elevii pentru viața reală a satelor, că școala are „*un șablon unic și generalizat, alimentând mereu exodul populației de la sat la oraș, desrădăcinarea tinerelor vlăstare, părăsirea și decăderea economiei, culturii și civilizației satului*”. Soluția era, în concepția lui, reducerea teoriei. Copilului, spune el, „*să i se desvolte mai întâi țința socială, iar cunoștințele să fie legate de tehnică, viața să fie dusă în comunitate, în societăți cu conducere proprie în care fiecare să aibe un rol*”. Ultimele clase să fie consacrate cunoștințelor practice de agricultură și

²⁵ Idem, nr. 60, 13 martie 1936, p. 2.

²⁶ Idem, nr. 65, 20 martie 1936, p. 3.

²⁷ Idem, nr. 66, 21 martie 1936, p. 3.

²⁸ Idem, nr. 71, 28 martie 1936, p. 3.

tot ceea ce însemna gospodărie țărănească. De asemenea, să se înființeze pentru tinerii cu vârste între 16 și 19 ani universități țărănești, care să aibă un caracter local sau regional.

În finalul ședinței, la discuții au mai participat Valer Moldovan, I. Gheție, Traian Popa, Bucur Șchiopu și I. Mihalca²⁹.

La sfârșitul lunii mai se încheia ciclul de conferințe al Cercului de Studii, care intra în vacanță până toamna.

În cadrul lucrărilor Congresului județean al P.N.Ț. din Cluj, în bilanțul prezentat de secretarul general al organizației este apreciată activitatea Cercului de Studii, care a adus „o contribuție valoroasă la programul P.N.Ț.”. Timp de 3 luni de zile cât a durat acest ciclu, în cadrul Cercului de Studii din Cluj s-au ținut, săptămânal, „frumoase și prețioase conferințe”³⁰.

Noul ciclu de conferințe ale Cercului provincial de Studii a fost deschis pe data de 11 noiembrie 1936, în localul P.N.Ț. din Cluj. Ședința a fost prezidată de către Vladimir Ghidionescu, care face o recapitulare a conferințelor din primul ciclu, subliniind faptul că în aceste conferințe se găsea destul material pentru soluțiile problemelor discutate. El spune că, în scurt timp, va prezenta un memoriu sintetic al acestor lucrări, pe care îl va înainta președintelui Mihai Popovici. În anul care urma, spune el, „trebuie să facem un cerc de studii politice cu soluții practice” pentru P.N.Ț. Să fie discutate, îndeosebi, problemele care interesau Ardealul și Banatul. De asemenea, afirmă că partidului îi trebuia material științific pentru reformele pe care le preconiza a le înfăptui în momentul în care ajungea la guvernare. În primul ciclu de conferințe, spune el, s-a păstrat legătura cu toate organizațiile județene din Ardeal și Banat în privința temelor discutate. Pentru noul ciclu urma să ceară organizațiilor să răspundă mai punctual la chestionarele trimise, chestionare care erau necesare la adunarea materialului documentar. Dă cuvântul lui Valer Moldovan, care propune ca în noul ciclu de conferințe să se discute problema românilor din munții Apuseni și din Maramureș, problemă pe care o consideră una vitală pentru întreaga țară. De asemenea, propune să fie discutate problema orașelor ardelenesti și problema secuimii. Simion Nemeș propune ca aceste conferințe să se desfășoare săptămânal, în ziua de miercuri, la fel ca și în ciclul anterior, deoarece erau foarte multe probleme de discutat. Alexandru Borza propune să se păstreze metoda de lucru din ciclul anterior și, ca teme noi de discuție, propune problema populației și a familiei românești, încurajarea familiei de către stat, colonizările familiilor numeroase și problema minorităților cerută de Gh. Pop, „un binecunoscutor al acestei probleme”. Valentin Poruțiu subliniază că ar trebui discutată problema creditului țărănesc, „fără de care nu se poate închipui o viață românească în această țară”. Alexandru Aciu, susține în intervenția sa că Banca Națională a României nu acorda niciun credit țăranilor. Mihail Zolog propune să fie discutate probleme exclusiv ardelenesti, iar Livia Deciu propune teme legate de familie și maternitate.

La finalul acestor propuneri, președintele cercului, Vladimir Ghidionescu, propune ca aceste teme să fie sintetizate, ceea ce Valer Moldovan și face. Astfel, el propune pentru noul ciclu de conferințe următoarele probleme din Ardeal și Banat: 1) Populație și statistică; 2) Creditul țărănesc; 3) Problema românilor din munții Apuseni și Maramureș; 4) Problema igienică; 5) Organizarea administrativă; 6) Problema culturală și școlară; 7) Problema minoritară; 8) Problema tineretului intelectual. Valer Moldovan mai cere ca să fie stabilit, dinainte, programul conferințelor, program care să fie trimis, apoi, tuturor organizațiilor județene ale P.N.Ț.³¹

În cadrul ciclului de conferințe începute în luna noiembrie 1936 au vorbit C. Rădulescu-Motru, Gh. Tașcă, I. Răducanu și Virgil Madgearu. În continuarea ciclului de conferințe, pe data de 7

²⁹ Idem, nr. 105, 12 mai 1936, p. 3.

³⁰ Idem, nr. 130, 13 iunie 1936, p. 1.

³¹ Idem, nr. 255, 14 noiembrie 1936, p. 3.

februarie 1937, în sala Prefecturii din Cluj, a vorbit prof. univ. Valer Moldovan, despre „Procesul de unificare administrativă a României”³².

Pe data de 25 februarie 1937, la ședința Cercului de Studii se dezbate conferința susținută cu o săptămână în urmă, a prof. univ. Octavian Prie, care a avut ca temă „Agricultura țărănească în Ardeal”. A urmat conferința lui Simion Nemeș, cu titlul „Problema organizării agriculturii”. Printre participanți remarcăm prezența lui Valer Moldovan, O. Prie, Al. Borza, Gh. Dragoș, Liviu Pop etc.³³

Școlile politice

La inițiativa lui Mihai Popovici, președintele organizațiilor P.N.Ț. din Ardeal și Banat, conducerea centrală a luat hotărârea înființării unor școli țărănești la Cluj, Timișoara și Brașov. În cadrul lor urmau să fie invitați câte 150-200 tineri, cu vârste cuprinse între 21 și 35 de ani, pentru a asculta cursurile unor profesori universitari sau fruntași politici marcați ai P.N.Ț.³⁴

În cadrul unei consfățiri care a avut loc la Cluj, cu Cercul de Studii al partidului, pe data de 2 mai 1936, Mihai Popovici expune modul de funcționare a școlilor țărănești. Astfel, la fiecare din aceste școli urmau să participe tineri țărâni și intelectuali din satele transilvănene. Cursurile aveau durata de o săptămână și constau din conferințe „*asupra tuturor problemelor partidului și de interes obștesc*”. Ziarul „Patria” urma să publice programul, temele și numele conferențiarilor. Se sublinia că temele conferințelor vor face referire, în special, la doctrina și ideologia partidului, la mijloacele de luptă, metodele de propagandă, combaterea celorlalte doctrine politice, de dreapta sau de stânga. Așadar, era o școală de educație politică a tineretului național-țărănist. Au fost luate măsuri organizatorice pentru cazarea participanților. De asemenea, se sublinia faptul că programul cursurilor și funcționarea școlilor se vor afla sub directă supraveghere a lui Mihai Popovici³⁵. Se spera ca odată întorși de la aceste cursuri tinerii, în cea mai mare parte a lor, să devină secretari ai organizațiilor comunale ale P.N.Ț. și să aducă „*un nou elan celulelor politice*” locale, precum și să devină „*factori activi de luminare și de organizare cetățenească*”. Intenția declarată a lui Mihai Popovici era ca prin această inițiativă să așeze „*noui pietrii de temelie la clădirea statului nou*”, în cadrul căruia P.N.Ț. dorea „*cetățeni cât mai luminați, cât mai demni și cât mai conștienți de datoriile și drepturile lor, precum și de puterile lor adevărate*”³⁶.

Primele cursuri ale școlii politice de la Cluj au început, la fel ca cele de la Timișoara și Brașov, pe data de 8 iunie 1936. Timp de o săptămână, renumiți profesori universitari clujeni și fruntași de seamă ai P.N.Ț. au susținut conferințe pe diferite teme³⁷. Fiecare conferință avea o durată de 40 minute. Zilnic se țineau 6 conferințe, dintre care 3 dimineața și 3 după-amiaza. Deschiderea cursurilor de la Cluj a avut loc pe data de 8 iunie și a fost precedată de o slujbă religioasă³⁸.

³² Idem, nr. 29, 7 februarie 1937, p. 2.

³³ Idem, nr. 45, 26 februarie 1937, p. 3.

³⁴ Idem, nr. 104, 10 mai 1936, p. 1.

³⁵ Idem, nr. 105, 12 mai 1936, p. 1.

³⁶ Idem, nr. 109, 16 mai 1936, p. 1.

³⁷ Idem, nr. 124, 5 iunie 1936, p. 1; Iată programul cursurilor organizate la Cluj: „Ce este statul?”, „Constituția în general” și „Constituția noastră astăzi”, susținute de către Traian Pop; „Stat național”, „Idea națională”, „Regionalismul”, „Problema minorităților”, Aurel Socol; „Idea și morala creștină”, „Libertăți cetățenești”, „Realizările de până acum ale partidului național-țărănesc”, Ionel Pop; „Ce sunt partidele și rostul lor în viața politică a țării”, „Politica industrială și comercială”, Petre Poruțiu; „Partidele politice din România”, Octavian Prie; „Partidele de stânga: socialism, comunism”, „Partidele de dreapta: Fascism, Hitlerism, Cuzism, Gardism etc.”, Adonis Popov; „Democrația și dictatura”, Valeriu Moldovan; „Istoricul partidului național-țărănesc. Ce răspundem adversarilor noștri”, Simion Nemeș; „Doctrina național-țărănistă”, „Istoria clasei țărănești: Politica Agrară”, „Ce este cooperația și Cooperăția românească”, „Organizarea practică a cooperației”, Victor Jinga; „Programul partidului național-țărănesc”, „Administrația: Descentralizarea”, Victor Deleu; „Politica noastră culturală”, „Parlamentarismul”, Vladimir Ghidionescu; „Politica noastră sanitară”, „Populația și organizarea sanitară: Igiena satului”, Mihail Zolog; „Politica muncitorească”, Petre Suciuc; „Statutul partidului național-țărănesc”, Victor Motogna; „Șefii noștri”, Ilie Lazăr; „Organizarea întrunirilor și achiziția de noi membrii”, Valer Moldovan; „Propaganda prin presă, manifeste, calendare etc.”, Corneliu Albu; „Organizarea femeilor în cadrul partidului național-țărănesc”, Victoria Liteanu; „Organizarea tineretului”, „Gărzile țărănești”, Gheorghe Dragoș.

³⁸ *Ibidem*.

Cursurile s-au ținut la căminul cultural din cartierul Iris, unde au fost cazați cei aproximativ 200 de tineri din județele Someș, Bistrița, Sălaj, Alba, Bihor, Satu-Mare, Târnava Mare, Mureș și Cluj. Ele au fost deschise de către președintele organizației județene a P.N.Ț. Cluj, Aurel Socol, care a și susținut conferința cu tema „Ce este statul?”. A urmat la cuvânt prof. univ. Victor Jinga, președintele tineretului P.N.Ț. din Ardeal și Banat. El subliniază că prin înființarea școlilor politice țărănești, P.N.Ț. făcea un lucru nou în politica românească: „*Facem această școală, spune el, pentru ca d-v să toarceți mai departe legătura între popor și conducători*”. Amintește că prima școală de acest gen a avut loc la Câmpulung Muscel, județul lui Ion Mihalache. Vorbește, apoi, despre importanța istorică pe care o căpătau unele sate, amintind de Bădăcin și Topoloveni, de unde erau originari Iuliu Maniu și Ion Mihalache. Despre rolul școlii, el spune celor prezenți că era acela de a-i învăța de ce sunt în P.N.Ț., cine le sunt conducătorii, care era programul partidului „*și mai presus de toate, cari sunt dușmanii răi și clevețitori*”. În aceea zi au mai conferențiat Valer Moldovan, Flaviu Laurențiu și Valer Moldovan junior³⁹.

În ultima zi de cursuri au susținut conferințe generalul Rujinschi, comandantul suprem al gărzilor țărănești ale P.N.Ț., Victor Jinga, Valer Moldovan și Corneliu Albu. În încheiere a luat cuvântul Victor Jinga, președintele tineretului P.N.Ț. din Ardeal și Banat, care a arătat rolul și importanța cursurilor de educație politică⁴⁰.

Ca orice început, organizarea școlilor țărănești a avut și minusuri, pe care Victor Jinga le surprinde, în mod realist, într-o scrisoare adresată președintelui P.N.Ț., Ion Mihalache, în data de 15 iunie 1936. El afirmă că în cele 3 centre (Cluj, Timișoara, Brașov) au participat la cursuri aproximativ 450 de persoane, cu vârste cuprinse între 23 și 40 de ani, „*în majoritatea țărani și intelectuali de la sate*”. La Cluj, au participat 160 de persoane, la Brașov mai puțini. Constată că fruntașii politici național-țărăniști clujeni „*nu au acordat însemnătatea cuvenită acestor cursuri, făcând totul cam în silă*”, ceea ce l-a obligat pe el să fie „*zi de zi cu cursiștii pentru ca toate să iasă cât mai bine*”. De asemenea, că încheierea cursurilor s-a făcut fără participarea fruntașilor politici național-țărăniști locali, subliniind, în mod ironic că altele erau „*preocupările și grijile d-lor*”. Afirmă că pentru bunul mers al cursurilor a desemnat câțiva tineri de la secția universitară de tineret, care au avut misiunea de a ține legătura zilnică cu cursiștii. Dar, afirmă el „*cu toate aceste insuficiențe, rezultatul acestor cursuri a fost bun*”. Subliniază că participanții „*au ascultat cu interes și cu folos conferințele*”, iar atunci când conferențiarul au lipsit – (și dă exemplul lui Octavian Prie, Ionel Pop sau P. Suci) – ei au fost supliți de alții. De asemenea, consideră că a fost „*un început bun*” și salută inițiativa și „*interesul*” pe care președintele P.N.Ț. din Ardeal și Banat l-a avut, interes care „*a fost mare și deosebit de prețios*”. Propune ca în iarna anului 1937 cursurile să fie organizate din nou. Ele să fie organizate pentru 150-200 tineri intelectuali național-țărăniști din tot Ardealul și Banatul, cursuri la care să fie solicitați și conferențieri din Vechiul Regat. „*Cu experiența câștigată acum – spune el – se va putea organiza ciclul de iarnă mult mai bine și de sigur și cu mai mari rezultate*”. În continuare, Victor Jinga explică și care era, în concepția lui, scopul organizării cursurilor de iarnă, la care să participe doar tinerii intelectuali, nu și tinerii țărani din toate județele, dorind o descentralizare a cursurilor: „*Este necesar să se formeze un mănunchi puternic de tineri intelectuali cari să gândească bine și să activeze intens în județele lor. Este greu ca să se aducă tineri țărani la distanțe prea mari și apoi nu este ușor să se recruteze cei mai potriviți și apoi ei fiind mulți, procentul dintre cei cari ar putea să participe la cursuri regionale ar fi foarte mic. Tineretul intelectual format la cursurile regionale, să deschidă cursuri județene, de câte 2-3 zile pentru tinerii țărani din județ, sprijinit de cadrele vârstnice ale partidului local, la cari să se deplaseze și câte un fruntaș dela centru partidului*”

³⁹ Idem, nr. 127, 10 iunie 1936, p. 1.

⁴⁰ Idem, nr. 132, 16 iunie 1936, pp. 1, 3.

nostru”. Încheie propunerea lui, subliniind că cursurile școlii politice țărănești „*ajută mult adâncirea gândirii politice țărănești, creînd și o nouă stare de spirit necesară înfăptuirilor*” P.N.Ț. mai amintește că a susținut 3 conferințe și la cursurile de la Brașov, afirmând că acolo organizarea a fost mai bună ca la Cluj, tinerii având în program și vizitarea orașului sau alte obiective turistice din împrejurimi⁴¹.

Cercurile profesionale ale învățătorilor și medicilor

Conform statutului P.N.Ț. din structurile sale făceau parte și organizațiile profesionale, printre care la loc de frunte le regăsim pe cele ale învățătorilor și medicilor. Aceste categorii profesionale puteau înființa propriile cercuri de studii, în cadrul cărora să dezbată problemele specifice domeniului lor de activitate.

Pe data de 2 februarie 1935, învățătorii bihoreni care făceau parte din P.N.Ț. s-au întrunit la sediul partidului pentru a se constitui în Cerc de Studii. Adunarea a fost prezidată de către învățătorii Ioan Matei și Augustin Maghiar. Au fost propuse două liste pentru conducerea cercului și anume, cea condusă de către învățătorul Anastasiu și cea a fostului subrevizor școlar la Vașcău, Gavril Mihuță. După vii discuții, lista lui Mihuță a întrunit 18 voturi, iar cea a lui Anastasiu doar 15. Astfel, președinte al Cercului de Studii al învățătorilor din județul Bihor a fost ales G. Mihuță, Ioan Federic și Gavril Cosma vicepreședinți, Gheorghe Bologan, secretar general, Iuliu Gavriletea și Ariton Fărcaș, secretari de ședințe, M. Panaitescu, casier, Ioan Mascasiu, F. Gheorghe Mihai și Ioan Nica, cenzori⁴².

În luna octombrie 1936 și învățătorii sălăjeni au constituit o organizație profesională, afiliată la P.N.Ț., aceea a unui Cerc de Studii. În ea s-au înscris 41 de învățători, în frunte cu învățătorul-director, Augustin Șimonca. Această organizație profesională își propunea un program de activitate care să aibă „*ca prim punct accentuarea naționalismului constructiv al P.N.Ț. și a programului său, menținerea vechilor alianțe*”. De asemenea, își propuneau să arate opiniei publice că „*orientarea în sens dictatorial germanofil pentru România*” era egală „*cu pierderea ei*”. În politica internă ei susțineau faptul că era „*neapărată nevoie de purificarea și moralizarea vieții publice*”, ceea ce se putea face, spun ei, „*numai prin gândirea programului P.N.Ț., democrație, descentralizare și aplicarea integrală a controlului public*”⁴³.

În ceea ce-i privește pe medicii din Ardeal și Banat care făceau parte din P.N.Ț., aceștia lansează un apel în presă, la începutul lunii decembrie 1935, în care subliniază necesitatea înființării unui Cerc de Studii medico-sanitare pentru Ardeal și Banat. Apelul este semnat de către un comitet de medici, membri ai P.N.Ț.

În acest apel se amintește faptul că în noul program al P.N.Ț. se preconiza necesitatea îmbunătățirii cât mai urgente a condițiilor de sănătate a populației, în special a celei rurale. Această acțiune trebuia să dobândească „*caracterul unei adevărate mobilizări a tuturor mijloacelor materiale la dispoziția sfatului județelor, comunelor și instituțiilor, făcând operă de asistență medicală și chemând la o activitate nouă și bine coordonată*”, a personalului medical și a tuturor autorităților administrative. Erau cuvintele cu care se încheia programul politic al P.N.Ț. în domeniul sanitar, program votat în luna februarie 1935 de către Comitetul Central Executiv al partidului.

P.N.Ț. era conștient că odată ajuns la guvernare se va lovi de gravele probleme existente și în acest domeniu. De asemenea, era conștient că statul român „*nu se poate așeza solid decât pe o populație sănătoasă, bine nutrită și la adăpostul bolilor, care secătuesc puterea ei de muncă și care compromit vitalitatea ei*”. De aceea, preconiza să pună în primul plan al preocupărilor sale problemele de ordin sanitar ale populației.

⁴¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond Ion Mihalache*, dos. 6, f. 65.

⁴² *Gazeta de Vest*, nr. 1412, 5 februarie 1935, p. 3.

⁴³ *Patria*, nr. 228, 13 octombrie 1936, p. 3.

Un prim pas, în acest sens, era înființarea unui Cerc de Studii medico-sanitare, prin intermediul căruia să fie depistate principalele probleme ale sistemului sanitar. Odată depistate aceste probleme, ele urmau a fi dezbătute în cadrul Cercului de Studii și căutate soluții de rezolvare.

Tot în acest apel se afirmă că în prima guvernare național-țărănistă, respectiv în anul 1930, a fost adoptată „*una din legile sanitare cele mai ideale*”. Din păcate, datorită „*vitregiilor vremurilor și nesocotirea guvernărilor*” ea nu a putut fi pusă în aplicare în întregime.

Problemele sistemului sanitar erau aceleași: mortalitatea infantilă cea mai ridicată din Europa; lipsa medicinei preventive și a celei curative; lipsa medicamentelor; problemele legate de igiena locuințelor a școlilor, a muncitorilor industriali etc.

În noul program al P.N.Ț. se afirma că organizațiile profesionale se vor putea așeza „*pe baze temeinice*”, și li se va recunoaște dreptul de a formula deziderate și propuneri printr-un „*corp central, chemat să le studieze și să le armonizeze, spre a fi supuse parlamentului*”. Acest „*corp central*” era Cercul de Studii a cărui înființare a fost aprobată de către conducerea centrală a P.N.Ț. Așadar, el avea menirea de a aduna materialul documentar și să facă propuneri concrete asupra tuturor problemelor medico-sanitare din Ardeal și Banat.

Se face apel atât către medicii care erau membri ai P.N.Ț., cât și către cei care erau de acord cu politica partidului în domeniul sanitar, să trimită adevizurile lor pentru înființarea acestui cerc, pe adresele semnatărilor apelului, până la data de 15 ianuarie 1936. Urma, apoi, să fie convocată ședința de constituire a cercului.

Apelul era semnat de către medicii Ioan Coța, Mihai Kernbach, Liviu Pop, Gheorghe Popovici, Petre Vlad și Mihai Zolog⁴⁴.

Ședința de constituire a avut loc pe data de 7 mai 1936, la Cluj, în prezența președintelui organizațiilor țărăniste din Ardeal și Banat, Mihai Popovici.

În discursul rostit cu această ocazie, Mihai Popovici evidențiază politica P.N.Ț. în domeniul sanitar și-i îndeamnă pe medici „*la o temeinică organizare pentru ridicarea trupei și sufletească a poporului român*”. Îl propune, apoi, ca secretar de ședință pe doctorul Nicolae Căliman de la Brașov, iar ca verificatori pe E. Popovici și Liviu Pop.

S-a dat citire unei liste cu medicii care au aderat la Cercul profesional medical al Ardealului și Banatului din cadrul P.N.Ț. Din rândurile acestora a fost ales un comitet de conducere, în frunte cu prof. Mihail Kernbach. Ca vicepreședinți au fost aleși Virgil Solomon, Gheorghe Popovici, Mihail Zolog și Petre Vlad.

Pentru toamna anului 1936 se preconiza a se organiza, la București, un mare congres al cercurilor medicale ale P.N.Ț. din toată țara⁴⁵.

În perioada 20-21 februarie 1937, s-au întrunit, la București, peste 100 de profesori universitari, membrii sau simpatizanți ai P.N.Ț., „*spre a dezbate problemele importante la ordinea zilei, asupra situației și orientărilor tineretului universitar*”. La acest important eveniment, au participat „*fruntași ai științei și ai catedrei românești, mânați de aceeași dorință a soluționării unei probleme arzătoare*”. Congresul profesorilor universitari înscriși în P.N.Ț. reprezenta și solidaritatea dintre profesiune universitară și țărănime.

⁴⁴ Idem, nr. 291, 20 noiembrie 1935, p. 3.

⁴⁵ Idem, nr. 111, 19 mai 1936, p. 1.

În cadrul conferințelor profesorilor, referitoare la tineretul universitar au avut loc trei ședințe, cu un program riguros, stabilit dinainte⁴⁶.

Lucrările Congresului au fost prezidate de către Constantin Rădulescu-Motru, la lucrări asistând și președintele P.N.Ț., Ion Mihalache și membrii Delegației Permanente.

În deschiderea adunării a luat cuvântul Ion Mihalache, care a vorbit despre amestecul străin în mișcările tineretului. De asemenea, el este de părere că trebuia eliminat din Universități „partidismul”.

În continuare, C. Rădulescu-Motru afirmă că creșterea tineretului școlar a dus la unele greutăți. Defectul consta în faptul că școlile dădeau absolvenți slab pregătiți pentru nevoile sociale și economice ale țării. Și cei bine pregătiți nu erau orientați către carierele de funcționari ai statului⁴⁷.

Printre conferențarii neanunțați în program s-a numărat și prof. univ. Valer Moldovan, care a vorbit despre „Problema universitară”. El este de părere că profesorii universitari nu erau „nici academie, nici un cerc de studii, ci un organ auxiliar chemat de conducerea unui partid politic, suntem oameni politici. Șeful partidului vrea soluții pentru ca atunci când va veni ca șef de guvern, să rezolve problema și să aibă și părerea noastră”. Astfel, se situa, cumva, pe poziții contrare cu președintele P.N.Ț., Ion Mihalache, care insista mai mult pe latura științifică a carierei profesorilor, nedorind să-i angajeze prea mult în politica activă. Însă problema centrală, concluzionează Valer Moldovan, era atitudinea P.N.Ț. față de învățământul superior⁴⁸.

La finalul lucrărilor congresului, a luat cuvântul președintele Ion Mihalache, care vorbește despre datoria statului de a favoriza elementul românesc și, în special, cel țărănesc, „nedreptățit de istorie”. Acum, după realizarea statului național unitar român, elementul românesc avea dreptul de a fi recuperat și pus în valoare: „Elementul românesc, spune el, are tocmai în virtutea justiției divine dreptul să fie recuperat acum, când în sfârșit s-a văzut stăpân în hotarele firești ale neamului său”. De asemenea, el crede că ar trebui ajutate elementele de valoare ale tineretului, „să ajungă la învățăturile înalte”. Totodată, el afirmă că P.N.Ț. va împiedica, cu toate mijloacele, turbulența dăunătoare din Universitățile Statului.

Referitor la Congresul profesorilor universitari din cadrul P.N.Ț., desfășurat în acele zile la București, el propune publicarea rapoartelor prezentate de către conferențieri într-un volum, ele fiind, de altfel, poligrafiate. Propune comisiei care a organizat Congresul să alcătuiască un chestionar rezumativ al problemelor discutate și al celor ce trebuiau adăugate. Aceste chestionare să fie trimise fiecărui participant, împreună cu volumul amintit. De asemenea, conferința profesorilor universitari să fie considerată ca organ permanent, paralel cu Cercul de Studii al P.N.Ț., pentru problemele legate de învățământul superior și educația tineretului⁴⁹.

În concluzie, se poate afirma faptul că de-a lungul existenței sale, Cercul de Studii al Partidului Național și apoi Național Țărănesc a desfășurat o activitate deosebită.

Scopul înființării Cercului de Studii a fost acela de a cerceta problemele sociale, economice, culturale, administrative și politice existente în țară. Aceste probleme urmau a fi discutate în cadrul unor conferințe. În cadrul ciclurilor de conferințe, care aveau loc de toamna și până primăvara, la sfârșitul lunii mai, s-a reușit să se pună în discuție și să vină cu soluții practice la principalele

⁴⁶ Idem, nr. 39, 19 februarie 1937, p. 1; Era publicat și programul celor 3 ședințe: Ședința I-a, 20 februarie, orele 9-12: Mihail Ralea, *Problema generațiilor*; O. Han, *Problema artistică a generației actuale la noi*; I.C. Petrescu, *Condițiile în care se fac studiile la noi*; Ședința a II-a, 20 februarie, orele 4-7, după amiaza: Vladimir Ghidionescu, *Pregătirea corpului didactic*; I. Răducanu, *Educația socială și studențimea*; D. Mezincescu, *Corpul didactic și criza universitară*; Gh. Tașcă, *Profesori și studenți*; Ședința a III-a, 21 februarie, orele 9-12: Victor Jinga, *Suprapopulația universitară*; Nicolae Ghiulea, *Somajul intelectual*; Virgil Madgearu, *Utilizarea forțelor tinere prin organizarea statului țărănesc*.

⁴⁷ Idem, nr. 41, 27 februarie 1937, p. 1.

⁴⁸ Idem, nr. 47, 28 februarie 1937, p. 2.

⁴⁹ Idem, nr. 46, 27 februarie 1937, p. 1.

probleme cu care se confrunta societatea românească. Printre problemele care se cereau a fi rezolvate urgent se găseau și cele legate de învățământ, educație și sănătate.

O altă misiune a cercului era aceea de popularizare a ideologiei și programului partidului, prin editarea de reviste și broșuri de propagandă. De asemenea, să organizeze conferințe pe diferite probleme în orașele din țară. Astfel, Cercul de Studii a avut o contribuție esențială în adoptarea unei doctrine național-țărănești moderne și în popularizarea ei în rândul electoratului.

Puteau deveni membri ai Cercului de Studii doar persoanele înscrise în P.N.Ț. Înscrierea lor se făcea prin aprobarea Comitetului de conducere, pe baza unei cereri scrise și la recomandarea a doi membri ai cercului.

Pentru a deveni mai funcțional, prin statute, s-a decis împărțirea lui în 9 secțiuni, care vizau cele mai importante probleme ale societății românești interbelice.

De asemenea, trebuie remarcat faptul că s-a încercat înființarea cercurilor pe profesii, după cum au fost cele ale învățătorilor sau medicilor, care constituiau, în același timp, conform statutului, organizații auxiliare ale partidului.

Un an cu o activitate deosebită a Cercului de Studii al P.N.Ț. din Ardeal și Banat a fost anul 1936, an în care partidul se pregătea să accedă la guvernare, la finalul mandatului P.N.L., sau chiar mai repede.

Din păcate, P.N.Ț. nu a mai ajuns la putere, deoarece la data de 10 februarie 1938 regele Carol al II-lea a instaurat în România un regim politic personal, autoritar, și a desființat partidele politice. În aceste condiții, partidul nu a mai avut posibilitatea să pună în practică toate studiile pe care le-a întreprins, iar după cel de-al Doilea Război Mondial, după cum știm, țara noastră intra în neagra noapte totalitară comunistă.

Issues concerning the Work Study Circle of the National Peasant and during 1921-1937

Abstract

This study attempts to highlight the few aspect of the work of the Study Circle P.N.Ț.

In conclusion, it can be said that over the years of its existence, Study Circle of the National Romanian, became after 1926 the National Peasant Party, ran a special activity. In the cycle of conferences which took place from spring until autumn, at the end of May, they managed to bring into question the main problems of Romanian society. Among the issues which require to be addressed urgently and were related to learning and education.

A year with a special Circle of Studies P.N.Ț. was 1936, year in wich the party is preparing to enter the govenment. Unfortunately, as we know, Ion Mihalache was conditioned by King Carol II to work with Al. Vaida Voevod to form new government, what leadership P.N.Ț. not accepted. Soon after, on February 10, 1938, King Carol II establish, a royal dictatorship. Therefore, we can not know whether all the solution that they envisage for the Study Circle for solving problems the Roumanian society would be put in practice.